

ความไม่สมดุลระหว่างผลประโยชน์สาธารณะของรัฐกับประชาชนอันเกิดจากการดำเนินโครงการหรือกิจการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน: ข้อมูลเชิงคุณภาพจากโครงการถมที่ดินในทะเลและการก่อสร้างหรือขยายสิ่งก่อสร้างบริเวณหรือในทะเล พื้นที่ตำบลสะกอม อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

Imbalance between the Public Interest of the State and People from the Project or Activity that May Cause Negative Impact: Qualitative Method from the Project of land Reclamation in the Sea and Construction or Expansion on Grounds or in the Sea (LRCES) in Area of SakomSubdistrict, Chana District, Songkhla Province

ไชยา เกษรรัตน์¹, ชาลี ไตรจันทร์², อิศรภรณ์ รินไธสง³ และอาคม ใจแก้ว⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันและสภาพปัญหา รวมถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดความไม่สมดุลและเสนอวิธีการจัดการความไม่สมดุลระหว่างผลประโยชน์สาธารณะของรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการหรือกิจการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน เป็นการศึกษาโดยใช้วิธีการเชิงคุณภาพในโครงการถมที่ดินในทะเลและการก่อสร้างหรือขยายสิ่งก่อสร้างบริเวณหรือในทะเล (LRCES) บริเวณพื้นที่ตำบลสะกอม อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา โดยผู้ศึกษาใช้วิธีการสนทนากลุ่ม ซึ่งกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยตัวแทนภาคประชาชน ตัวแทนผู้นำท้องถิ่น ตัวแทนข้าราชการ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นและตัวแทนผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของโครงการจำนวน 10 คน และได้จัดการสนทนากลุ่มในวันอังคารที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2556 เวลา 09.00-12.00 น. ณ องค์การบริหารส่วนตำบลสะกอม อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่าบริเวณฝั่งซ้ายของการสร้างเขื่อนปากคลองสะกอมได้รับผลกระทบจากการถูกกัดเซาะอย่างเห็นได้ชัดทำให้ที่ดินของประชาชนหายไป ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับฝั่งขวาของเขื่อนพบว่าพื้นที่ดินได้งอกออกมาเพิ่มขึ้นเป็นพื้นที่จำนวนมาก จึงเกิดการเรียกร้องให้ส่วนราชการเข้ามาแก้ปัญหา และนอกจากนี้ยังเกิดความขัดแย้งระหว่างกันของประชาชนในพื้นที่ 2 ฝั่งของเขื่อน ซึ่งยังไม่สามารถหาข้อยุติได้ นอกจากนี้ยังพบปัญหาหลัก 2 ประการ ได้แก่ (1) ปัญหาความพร้อมและความสามารถในการแก้ไขปัญหาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและ (2) ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้

¹ นักศึกษาปริญญาเอกหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา 90110 ประเทศไทย

^{2,3,4} หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์สงขลา 90110 ประเทศไทย

ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมส่วนปัจจัยที่ก่อให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างผลประโยชน์สาธารณะของรัฐกับประชาชนนั้นมี 2 ปัจจัยหลัก คือ (1) ทศนคติเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีต่อการดำเนินโครงการ และ (2) ความหวาดระแวงหรือความไม่ไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อการดำเนินโครงการ รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้นแนวทางในการแก้ปัญหาคือการสร้างให้เกิดความเข้าใจกัน การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน การมีทัศนคติที่ตรงกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลต่อความไม่ไว้วางใจระหว่างกันทั้งจากผู้ดำเนินโครงการ นั่นก็คือรัฐและประชาชนในพื้นที่เขตการพัฒนาของโครงการพัฒนานั้น

คำสำคัญ: ความไม่สมดุล ผลประโยชน์สาธารณะ รัฐ ประชาชน โครงการ

Abstract

The objective of the research was to study the current situation and problems, factors causing an imbalance between the public interests of the state and people and propose managing methods the imbalance between the public interests of the state and people from the LRCES in SakomSubdistrict, Chana District, Songkhla Province. The article would focus on the used of the qualitative instrument in the study. A focus group discussion was arranged for data elicitation and 10 people participated in the discussion on Tuesday, April 9, 2013 from 9:00 a.m. to 12:00 pm at the meeting room of the SakomSubdistrict Administrative Organization. Informants consists of agencies of the local people, local leaders, officers from the central government, regional or local authorities and the executive or staff involved in the project.

Three main issues surfaced during the focus group discussion. The first issue concerns damage to a dam which was a past of the sea construction project in the Sakomsubdistrict. The landscape on the left side of the dam has been significantly damaged from erosion, so that caused loss of the land of the people. In comparison with the right side of the dam there is sprouting up land is a lot of space. As a result, the local communities who are affected have demanded the government solves the problem. In addition, a conflict between the people on both sides of the dam area, which could not be resolved. Furthermore, found the main problem has two aspects: (1) the problems of the availability and capability of local government to resolve the problem, and (2) the lack of involvement of the local people in the management, maintenance, and utilization

of natural resources and the environment from the project. The second issue concerns two main factors that cause an asymmetry between the public interest of the state and the people are: (1) the attitude of government officials on the project, and (2) the mistrust of people towards the project and government officials. The third issue concerns resolution of this problem could create a common understanding, exchange information between the state and the people, and for the government to adjust their communication strategy which has resulted in mistrust between the state and people of the area surrounding the development of the project.

Keywords: Imbalance, Public Interest, State, People, Project

บทนำ

กระแสความไม่สมดุลภายใต้ยุทธศาสตร์ความไม่สมดุลตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่มุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมและภาคเมืองใหญ่ก่อน โดยละทิ้งภาคเกษตรหรือภาคชนบทไว้ลำดับหลัง โดยเชื่อว่าการกระจายตัวของผลประโยชน์ทางการพัฒนาจะตามมาเอง แต่ในความเป็นจริงกลับไม่เป็นเช่นนั้น การพัฒนากลับไม่กระจายตัวอย่างทั่วถึง ส่งผลให้เกิดการก่อตัวและขยายความสำนึกและตื่นตัวต่อสิทธิเสรีภาพในชุมชนท้องถิ่น เกิดการเรียกร้องต่างๆ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาโครงการขนาดใหญ่ที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและความสุขสะดวกของกลุ่มคนในเมืองและมาพร้อมกับมลพิษขั้นรุนแรง ในที่สุดการบำบัดมลพิษก็ตกเป็นภาระคนไทยทั้งชาติเพราะต้องเสียภาษีให้รัฐเกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากร เป็นสาเหตุรากเหง้าของความขัดแย้งอันนำไปสู่ความรุนแรงในสังคม จึงทำให้เกิดการเรียกร้องถึงการต้องปรับเปลี่ยนวิถีการพัฒนา จากที่เคยมุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นที่ตั้งมาสู่เป้าหมายที่มุ่งเน้นคน ชุมชนและสภาพแวดล้อม ชุมชนท้องถิ่นมีสิทธิในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นและควบคุมกิจกรรมทั้งปวงที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนและยืนยันในคุณค่าความหลากหลายทางวัฒนธรรมต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Kumpeera, 2008; วิวัฒน์ชัย อดิถากร, 2553)

จากการรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (2552) พบว่าหลายๆ โครงการหรือกิจการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน มักจะทำให้ประชาชนหรือชุมชนได้รับความเดือดร้อน เนื่องมาจากการดำเนินการนั้นไม่ได้มาจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ตลอดจนการไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการ

แสดงความคิดเห็น ถึงแม้ว่าจะมีการกำหนดให้มีการทำประชาพิจารณ์ แต่การดำเนินการก็ยังไม่ครอบคลุมในประเด็นสำคัญๆ เน้นการให้ข้อมูลเฉพาะกลุ่ม เป็นผลให้เกิดการแตกแยกกันในชุมชน ผู้นำชุมชนเกิดความขัดแย้งกับลูกบ้านเนื่องจากความคิดเห็นไม่ตรงกัน ซึ่งเป็นการทำลายความสามัคคีในชุมชน

จากสภาพปัญหาดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ก่อให้เกิดประเด็นคำถามว่าความไม่สมดุระหว่างผลประโยชน์สาธารณะของรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการหรือกิจการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนมีสภาพเป็นอย่างไร มีปัจจัยใดที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการความไม่สมดุระหว่างผลประโยชน์สาธารณะของรัฐกับประชาชน และมีวิธีการจัดการความไม่สมดุระหว่างผลประโยชน์สาธารณะของรัฐกับประชาชน จากการดำเนินโครงการหรือกิจการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างไร จากประเด็นคำถามดังกล่าวจึงนำไปสู่การกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย มี 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันและสภาพปัญหาอันเกิดจากการดำเนินโครงการหรือกิจการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนในพื้นที่ตำบลสะกอม อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ก่อให้เกิดความไม่สมดุระหว่างผลประโยชน์สาธารณะของรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการหรือกิจการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน และ 3) เพื่อเสนอวิธีการจัดการความไม่สมดุระหว่างผลประโยชน์สาธารณะของรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการหรือกิจการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวางแผนการพัฒนาประเทศ ตลอดจนทำให้ความต้องการทั้งของรัฐและของชุมชนหรือประชาชนนั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกันและยอมรับกันได้ ทำให้ประเทศเกิดการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative methods) ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (focus group) จำนวน 10 คน โดยจำแนกกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วยตัวแทนภาคประชาชน ตัวแทนผู้นำท้องถิ่น ตัวแทนข้าราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น และตัวแทนผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของโครงการถมที่ดินในทะเลและการก่อสร้างหรือขยายสิ่งก่อสร้างบริเวณหรือในทะเล บริเวณพื้นที่ตำบลสะกอม อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ประเด็นการสนทนากลุ่ม 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ สถานการณ์ปัจจุบันและสภาพปัญหา ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างผลประโยชน์สาธารณะของรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการฯ และแนวทางสำหรับการแก้ปัญหา อธิบายได้ดังนี้

1. สถานการณ์ปัจจุบันและสภาพปัญหา

จากการศึกษาพบว่า บริเวณฝั่งซ้ายของการสร้างเขื่อนปากคลองสะกอมได้รับผลกระทบจากการถูกกัดเซาะอย่างเห็นได้ชัด ทำให้ที่ดินของประชาชนหายไป ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับฝั่งขวาของเขื่อนพบว่า มีพื้นที่ดินใต้กอกออกมาเพิ่มขึ้นเป็นพื้นที่จำนวนมาก ในส่วนของพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดคือพื้นที่หมู่ที่ 6 ตำบลสะกอม ซึ่งมีประมาณ 70 ครัวเรือนที่ยังต้องวิตกกังวล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงมรสุมที่มีความรุนแรงมากกว่าทุกช่วงของฤดูกาล นอกจากนี้บริเวณพื้นที่ดังกล่าวจากอดีตที่เป็นชายหาดราบเรียบไปกับน้ำทะเลกลับพบว่าในปัจจุบันกลายเป็นชายหาดที่มีความชันเหมือนหน้าผาสูงกว่า 3 เมตร สถานการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวส่งผลให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบเกิดการเรียกร้องให้ส่วนราชการเข้ามาแก้ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลบริเวณอ่าวไทยและทะเลอันดามัน ของสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2549) พบว่าแนวสนชายหาดรากลอยทั้งหมด ด้านเหนือจากกองหินป้องกันคลื่น การกัดเซาะรุนแรงมากจนหายไประลอกหมดเหลือแต่ขอบทะเลและซึ่งกินระยะทางถึง 5 กิโลเมตร และนอกจากนี้ยังเกิดความขัดแย้งระหว่างกันของประชาชนในพื้นที่ 2 ฝั่งของเขื่อนซึ่งยังไม่สามารถหาข้อยุติได้ ซึ่งนานวันก็เกิดการครอบครองที่ดินที่เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งการมาของกลุ่มนายทุนที่เข้ามาครอบครองที่ดิน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2549) ที่พบว่าปัญหาพื้นที่งอกขึ้นมาใหม่จะถูกประชาชนบุกรุกเข้ามาจับจองพื้นที่อย่างผิดกฎหมาย ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความยากลำบากในการดำเนินการภายหลัง ในส่วนปัญหาการกัดเซาะ การแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นนั้นมีการประชุมร่วมทั้งประชาชนในพื้นที่ ผู้นำชุมชนและตัวแทนทั้งข้าราชการส่วนท้องถิ่นและส่วนกลางโดยกรมเจ้าท่า ซึ่งในที่ประชุมมีการแสดงความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการแก้ปัญหาในเบื้องต้นซึ่งมีความคิดเห็นให้มีการสร้างเขื่อนในลักษณะฟันปลาและอีกกลุ่มต้องการใช้วิธีการเติมทราย ซึ่งกรมเจ้าท่าได้รับข้อมูลจากการประชุมและได้เข้ามาศึกษาผลกระทบในเบื้องต้น หลังจากนั้นก็ไม่มีความคืบหน้าหรือรายงานความคืบหน้าจากส่วนงานที่เกี่ยวข้องให้ประชาชนทราบอีกเลย

จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวประกอบกับการบันทึกการสนทนากลุ่ม ผู้ศึกษาได้สรุปให้เห็นถึงสภาพปัญหาออกเป็น 2 ปัญหาหลัก ได้แก่

(1) ปัญหาความพร้อมและความสามารถในการแก้ไขปัญหขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การตัดสินใจดำเนินการแก้ไขปัญหการกีดเซาะของแต่ละท้องถิ่นไม่มีการบูรณาการกันอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ อบต.ก เลือกลงใช้มาตรการสร้างเขื่อนกันคลื่นบริเวณหน้าหาดซึ่งอยู่ในเขตความรับผิดชอบของตน แต่การสร้างเขื่อนกันคลื่นในพื้นที่ของ อบต.ก อาจส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชายฝั่งทะเลและชายหาดซึ่งอยู่ในบริเวณอันใกล้ซึ่งอยู่ในเขตความรับผิดชอบของ อบต.ข ดังนั้นจึงจำเป็นต้องร่วมกันปรึกษาหารือเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีความรู้ความเข้าใจไม่เพียงพอเกี่ยวกับมาตรการต่างๆ ที่ใช้เพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับการกีดเซาะ ซึ่งถือเป็นเรื่องเทคนิคที่ต้องอาศัยความรู้ทางวิชาการในเรื่องนั้นๆ กอปรกับการขาดงบประมาณในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหการกีดเซาะ

(2) ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากข้อเท็จจริงปรากฏว่า ประชาชนในพื้นที่มักจะไม่ค่อยได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินโครงการก่อสร้างต่างๆ จนกว่าจะมีการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (environmental impact assessment: EIA) ซึ่งส่วนใหญ่เจ้าของโครงการจะมีการจัดประชุมเพื่อรับฟังความเห็นจากประชาชนในพื้นที่ โดยที่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าการประชุมแต่ละครั้งเป็นขั้นตอนใดของกระบวนการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและไม่ทราบระดับของการมีส่วนร่วมว่าการประชุมนั้นๆ มีวัตถุประสงค์เพื่อรับทราบข้อมูล ให้ข้อมูล ปรึกษาหารือ หรือร่วมตัดสินใจ ซึ่งมีหลายครั้งที่ประชาชนเข้าใจว่าหากที่ประชุมมีมติเป็นอย่างไร เจ้าของโครงการจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามมติของที่ประชุมซึ่งในความเป็นจริงแล้วมิได้เป็นเช่นนั้นแต่อย่างใด

นอกจากนี้ในแง่ของการให้ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่หรือเจ้าของโครงการมิได้เป็นการให้ข้อมูลอย่างรอบด้าน แต่มักเป็นการให้ข้อมูลเพียงด้านเดียว เช่น ให้ข้อมูลว่าการสร้างเขื่อนกันคลื่นสามารถป้องกันการกีดเซาะในพื้นที่ดังกล่าวได้ แต่มิได้ให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ประชาชนว่าการก่อสร้างเขื่อนกันคลื่นก่อให้เกิดผลเสียแก่พื้นที่ซึ่งอยู่ติดต่อกันหรือไม่เพียงใด ซึ่งเมื่อปัญหาการกีดเซาะชายหาดได้ก่อให้เกิดความเสียหายเป็นวงกว้างจนเป็นที่ประจักษ์และเป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับข้อมูลดังที่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าของโครงการได้แจ้งไว้ ส่งผลทำให้ประชาชนเกิดความสับสนและความไม่ไว้วางใจระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับหน่วยงานของรัฐเกี่ยวกับโครงการดังกล่าวได้เช่นกัน

2. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างผลประโยชน์สาธารณะของรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการฯ

ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์และสรุปผล พบว่าปัจจัยที่ก่อให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างผลประโยชน์สาธารณะของรัฐกับประชาชนนั้นมี 2 ปัจจัยหลัก คือ (1) ทศนคติเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีต่อการดำเนินโครงการฯ และ (2) ความหวาดระแวงหรือความไม่ไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อการดำเนินโครงการฯ รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐ อธิบายได้ดังนี้

(1) ทศนคติเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีต่อการดำเนินโครงการฯ จากการสนทนากลุ่ม พบว่าแนวความคิดของเจ้าหน้าที่ภาครัฐยังมองผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ซึ่งมีตอนหนึ่งที่เจ้าหน้าที่ภาครัฐกล่าวว่า “ข้อพิจารณาที่สำคัญประการหนึ่งคือลักษณะของชายหาด หากเป็นชายหาดที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ รัฐจะดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วนและไม่คำนึงถึงงบประมาณว่าจะมากหรือน้อยเนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ” ซึ่งลักษณะเช่นนี้เมเยอร์สันและแบนฟิลด์ (Meyerson & Banfield, 1955) กล่าวว่า การที่ผู้มีอำนาจได้ตัดสินใจนำเอาเรื่องผลประโยชน์ของมหาชนมาเป็นตัวกำหนดผลประโยชน์ของเอกชนจะทำให้เกิดการต่อต้านหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน ซึ่งสอดคล้องกับการรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน กรณีความรุนแรงอันเนื่องมาจากโครงการท่าอากาศยานนานาชาติไทย-มาเลเซีย (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2546) พบว่าปัญหาสำคัญประการหนึ่งคือการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐยังมีทัศนคติและจิตสำนึกแบบเก่าที่ชอบผูกขาดความถูกต้องและถือเอาความคิดเห็นและการตัดสินใจของตัวเองเป็นใหญ่

(2) ความหวาดระแวงหรือความไม่ไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อการดำเนินโครงการฯ รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐ จากการสนทนากลุ่ม พบว่าประชาชนเกิดความไม่เชื่อถือเจ้าหน้าที่ภาครัฐหรือไม่ไว้วางใจเจ้าหน้าที่ภาครัฐดังหลายๆ เหตุการณ์ อาทิ การที่หน่วยงานภาครัฐเข้ามาศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้ามาขอข้อมูลจากประชาชนในพื้นที่ แต่กลับพบว่าไม่มีการรายงานความคืบหน้าให้กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับทราบ ประชาชนในพื้นที่จึงเกิดความรู้สึกหวาดระแวงเนื่องจากไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐได้เลย นอกจากนี้ยังมีประเด็นความต้องการของประชาชนในพื้นที่ที่ไม่ได้รับการตอบสนองเท่าที่ควร เช่น จากการประชุมร่วม ประชาชนต้องการให้มีการเติมทราย แต่สุดท้ายเรื่องดังกล่าวก็เงียบหายไป การสนทนากลุ่มตอนหนึ่งที่สนับสนุนประเด็นความไม่ไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อการดำเนินโครงการฯ รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประชาชนกล่าวว่า “จริงๆ แล้ว ผมอยากรู้ข้อมูล แต่จะเอาข้อมูลที่ไหน เพราะรัฐก็ไม่บอกมาไง เขาจะทำโครงการอะไรนี้จริงๆ แล้วต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม

ร่วม ยกตัวอย่างท่าเรือน้ำลึกนะ...จะมีท่าเรือนะ... ทำไมเขาไม่บอก เหมือนครั้งแรกที่ทำเขื่อนที่ สะกอม จริงๆ แล้วทำไมเขาไม่บอกว่าจะเกิดผลกระทบอีก 20 ปี หรือ 10 ปี ทำไมเขาไม่บอก มาบอกทีหลัง ที่พี่น้องไวยวายเกี่ยวกับการกัดเซาะไง เพราะมันเกิดผลกระทบแน่นอน แล้วทำไมไม่บอกให้ประชาชนรู้ก่อนละ นี่คือการบงกชพร่องของหน่วยงานของรัฐ” หรือ “...เพราะว่าการทำ EIA มันต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม ถ้าทำอยู่ในห้องแอร์ทำได้... จันไม่ทำดีกว่า” สอดคล้องกับ นักวิชาการและจากการวิเคราะห์ของสำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดนที่ กล่าวถึงการดำเนินนโยบายต่างๆ ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยพบว่า ปัญหาประการหนึ่งต่อการจัดทำโครงการต่างๆ ในพื้นที่ดังกล่าวเป็นเรื่องของความหวาดระแวงไม่ไว้วางใจระหว่างผู้ปกครอง (รัฐ) และผู้ถูกปกครอง (ประชาชนในพื้นที่) ซึ่งเป็นความรู้สึกที่ฝังลึกมานาน ไม่ว่าจะรัฐจะทุ่มเทเพียงใดหากประชาชนไม่ไว้วางใจก็ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ (ศิริรัตน์ ธานีธมานนท์ และคณะ, 2538; สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน, 2552; พรพันธ์ เขมคุณาศัยและกรุณา แดงสุวรรณ, 2553)

3. แนวทางการแก้ปัญหา

จากการสนทนากลุ่มพบว่า มุมมองการแก้ไขปัญหาจากหน่วยงานของรัฐและจาก ประชาชนยังมีความเห็นที่ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นจากมุมมองการแก้ไขปัญหาที่ แตกต่างกันดังกล่าว ก่อให้เกิดความหวาดระแวงระหว่างกัน รวมถึงทัศนคติที่ต่างกันส่งผลให้ เกิดความไม่สมดุลในผลประโยชน์สาธารณะระหว่างกัน ดังนั้นการสร้างความเข้าใจกัน การมี ทัศนคติที่ตรงกัน การไม่มีความหวาดระแวงระหว่างกันทั้งจากผู้ดำเนินโครงการนั้นก็คือรัฐและ ประชาชนในพื้นที่เขตการพัฒนาของโครงการพัฒนานั้นๆ จะเป็นตัวทำให้เกิดความสมดุลใน ผลประโยชน์สาธารณะระหว่างกันได้ ดังที่ศิริรัตน์ ธานีธมานนท์ และคณะ (2538) คณะกรรมการ สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (2546) สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน (2552) และ พรพันธ์ เขมคุณาศัย และกรุณา แดงสุวรรณ (2553) ได้วิเคราะห์ให้เห็นแล้วในข้างต้น ซึ่งสอดคล้องกับกลยุทธ์การจัดการโครงการขนาดใหญ่ให้ประสบความสำเร็จของ Morris (1993) คือการสร้างทัศนคติเชิงบวกให้เกิดขึ้นในโครงการ และ Stuckenbruck (1988) ยังได้กล่าวเพิ่มเติม ว่าความสำเร็จในการดำเนินโครงการคือการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของโครงการ ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับการจัดการความขัดแย้งและการประสานงาน และการ ติดต่อสื่อสารทั้งภายในและภายนอกโครงการ

นอกจากนี้ประชาชนในพื้นที่ยังได้แสดงความเห็นต่อทิศทางการดำเนินโครงการของรัฐ เพื่อพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลไว้ว่า ประชาชนเห็นด้วยกับการพัฒนา แต่การพัฒนาเหล่านั้นควรเป็น การพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป และต้องคำนึงถึงวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่เป็น

สำคัญ อีกทั้งการพัฒนาพื้นที่ต้องก่อให้เกิดผลดีแก่ชุมชน มิใช่ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมหรือปัญหาซึ่งเป็นภาระแก่ชุมชน และการพัฒนาพื้นที่ต้องก่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างระบบทุนกับประชาชนในพื้นที่ด้วย

สรุป

กระแสความไม่สมดุลภายใต้ยุทธศาสตร์ความไม่สมดุล ส่งผลให้เกิดการก่อตัวและขยายความล้าสมัยและตื่นตัวต่อสิทธิเสรีภาพในชุมชนท้องถิ่น เกิดการเรียกร้องต่างๆ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาโครงการขนาดใหญ่ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่พัฒนา การสร้างความเข้าใจกัน การมีทัศนคติที่ตรงกัน การไม่มีความหวาดระแวงระหว่างกันทั้งจากผู้ดำเนินโครงการนั้นก็คือรัฐและประชาชนในพื้นที่เขตการพัฒนาของโครงการพัฒนานั้นๆ จะเป็นตัวทำให้เกิดความสมดุลในผลประโยชน์สาธารณะระหว่างกันได้ เพราะท้ายที่สุดแล้วเป้าหมายของการพัฒนาก็คือการอยู่ดีกินดีของประชาชนนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2546). รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน กรณีความรุนแรงอันเนื่องมาจากโครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2552). สิทธิชุมชนฐานทรัพยากร: สิทธิในการจัดการที่ดิน ป่า พลังงานและอุตสาหกรรม ในรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ปี 2550 เล่ม 3. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977).
- พรพันธ์ุ์ เขมคุณาศัย และกรรณา แดงสุวรรณ. (2553). จะอยู่กันอย่างไร ณ ชายแดนใต้?: ชาวประมงมลายูมุสลิมพื้นบ้านในบริบทการพัฒนาและความทันสมัย. ในวารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ. 5(2), 77-109.
- วิวัฒน์ชัย อุตถากร. (2553). นวัตกรรมกระบวนการทัศน์พัฒนาเศรษฐกิจไทยในอนาคตเพื่อความเป็นธรรมทางสังคมกับการบริหารนโยบายสาธารณะแนวใหม่สู่พุทธศวรรษ 2560. ในวารสารรัฐประศาสนศาสตร์. 8(1), 11-84.
- ศิริรัตน์ ธานีรัตนานนท์ ดลมนรรจนี บากา และฉลองภพ สุสังกร์กาญจน์. (2538). “ชาวไทยมุสลิมและการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม: การศึกษาภาคใต้ตอนล่าง”. ใน รายงานการประชุมวิชาการประจำปี 2538 มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. วันที่ 9-10 ธันวาคม 2538 โรงแรมแอมบาสเดอร์ซีที จอมเทียน จังหวัดชลบุรี.

- สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2549). *รายงานฉบับสมบูรณ์ (รายงานหลัก): โครงการสำรวจและศึกษาการกีดแซะชายฝั่งทะเลบริเวณอ่าวไทยและทะเลอันดามัน (จังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราชและสงขลา)*. กรุงเทพฯ: กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน. (2552). *แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดนพ.ศ.2553-2556*.
- Kumpeera, K. (2008). "Sustainable Development Indicators for Thailand" in *Proceedings the 1st NRCT-ICSSR Joint Seminar on Sustainable Development*, Bangkok: NRCT & ICSSR.
- Meyerson, M. & Banfield, E.C. (1955). *Politics, Planning, and The Public Interest*. New York: The Free Press.
- Morris, P. W. G. (1993). Strategies for Managing Major Project in Paul C. Dinsmore ed. *The AMA Handbook of Project Management*. New York: AMA.
- Stuckenbruck, L. C. (1988). "Integration: The Essential Function of Project Management" in Cleland D.I. and King W.R. (ed.). *Project Management Handbook*. 2nd ed. New York: Van Nostrand Reinhold.